

mint a tavasz és az ősz. Az esős napokat otthon töltöm, előszedem emlékeimet, el-elgondolkozva az ezekkel kapcsolatos események felől. Olvasgatok, mert igen szép könyvtáram van, összeülünk, és magunk között elbeszélgetünk." Blaha Lujzának azért is volt kedves tartózkodási hely Füred, mert évről évre viszontláthatta ott kedves ismerőseit. Egyformán türelmetlenül várják - ki itt, ki ott - a következő idényt, ha végül csak el kellett menni, ha visszavonhatatlanul elszállt a nyár. A színek új évadra vár, a hideg őszi esők elűzik a vendégeket, bezárnak a fürdők, a vendéglők és kávéházak. Elhallgat a zene, elcsendesedik minden. Kihal a sétány, a kiserdő, elmegy az utolsó hajó. Mint Krúdy fentebb említett elbeszélését befejezi: *„Blaháné elmondogatta meséit a kora őszi alkonyatokon, és mind mélabúsabb lett a kedve, amint az első platánleveleket verdesé le helyükről a mormoló esőzés. Vissza kellett térni Pestre, az ünnepélyekre, a színházakba, a dicsőségekbe, a nagyközönség tapsviharzásaiba,*

holott ő mindvégig a füredi házban szeretett volna megmaradni, hogy barátnőivel estéről estére megbeszélje a helybeli eseményeket. Az őszi síp megszólalt, Blaháné elutazott."

Befejezésül idézzük Zákonyi Ferencet, aki Balatonfüred című munkájában írta: *„Sajnos, a füredi volt színházakból, amelyek egykor a magyar nyelv terjesztő és megőrző helyei voltak és kulturális szerepük igen nagy volt, mára semmi sem maradt. Néhány metszet, fénykép, elsárgult naplótöredékek őrzik az emléküket ... Talán majd az egyszer csak megvalósuló helytörténeti gyűjteményben méltó helyet kap a színház is, amely úgy hozzátartozott a fürdő képéhez, akár a gyógyító vizet adó kút."*

Felhasznált irodalom:

- Balaton monográfia. Budapest, 1974.
Blaha Lujza naplója. Budapest, 1987.
Krúdy Gyula: Blaháné meséi. = Magyarság, 1927. szept. 11.
Molnár György: Világostól Világosig. Arad, 1881.
Történeti emlékek Veszprém megyében. Veszprém, 1980.
Veszprém megye műemlékjegyzéke. Budapest, 1967.
Zákonyi Ferenc: Balatonfüred. Veszprém, 1988.

TÓTH DEZSŐ

HALBIK CIPRIÁN TIHANYI APÁT EMLÉKEZETE

A tihanyi félsziget Gödrös feletti részén van egy forrás, melyet ma Ciprián-forrás néven ismer a közvélemény és a szakirodalom. A 2000-ben megjelent **Veszprém megye földrajzi nevei IV.** kötetében két sorban a következőket olvashatjuk róla: *„Ciprián nevű apát állíttatta helyre a XIX. században. E körül szedték a gyerekek a tihanyi kecskekörmöt."*

A mai nemzedék tagjai, a tihanyi turisták vajon tudják-e ki volt Ciprián apát, akinek a nevét őrzi a forrás? És vajon igaz-e a közölt információ? Az 1960-ban megjelent Turista című lap 2. száma közölt egy képet a forrásról, melyhez a 9. számban Balatonfüred és Veszprém megye közismert és elismert történésze Zákonyi Ferenc a következő kiegészítés közvételét kérte:

„Az igen jól sikerült címlap belső oldalán egy képet láttam, amely a tihanyi Ciprián forrást ábrázolja. Hiányosnak találom, hogy Tihany egyetlen forrásához semmiféle megjegyzést sem fűznek. Talán helyes lett volna az alábbiakra felhívni a figyelmet: A tihanyi Ciprián forrást csak 1912 óta nevezik így, az ekkori apát után.

Addig orosz kútnak, visszaemlékezésésként a forrás vizét évszázadokon át használó orosz szerzetesekre. Ugyanis 1055-ben orosz bazilita szerzetesek telepedtek itt le, akik a tihanyi Óvár sziklafalába vésték be celláikat. Közel kétszáz éven át éltek itt az orosz bazilita szerzetesek egészen a XIII. század végéig. A mostani Ciprián forrás vizét használták ivásra és

annak orosz-kút neve fennmaradt a nép ajkán évszázadokon át, amíg meg nem változtatták azt. ”

A forrás nevét tehát már tudjuk, a következőkben a névadó Ciprián tihanyi apátról kívánunk néhány információt elmondani, ugyanis, ebben az évben több évforduló is köthető a nevezett apáthoz.

Halbik Ciprián Gáspár a Veszprém megyei Dáka községben született 1840. július 6-án. Az életrajzi adatokból annyit tudunk meg, hogy polgári családból. Kutatásaink szerint az édesapa, Gáspár, valószínűleg iparos lehetett, az édesanya, Hus Katalin szintén iparos család gyermeke. A családról nagyon keveset jegyzett fel a krónika. A Halbik család őse valószínűleg a Felvidékről került Dákára. A ritka név csak az 1820-as évektől fordul elő a környéken, ma is csak az ország négy településén élnek, s 41 fő viseli a Halbik családnevet. Közülük 12-en élnek Pápán, kik a dáka Halbik Gáspár fiának, Ciprián testvérének - Antalnak a leszármazottai.

Halbik Gáspárnak 4 gyermeke született, a legfiatalabb volt Gáspár. Dákán ekkor csak a református

iskola működött, így ide írták be az első osztályba. 1846-ban Csomasz János volt a tanító, aki 1849-ig tanította a kis Gáspárt. 1849-től új tanító került a református iskola élére Mozgai Gábor. Róla tudjuk, hogy már pápai diákkorában kiemelkedett társai közül, később a Pápán megalakult Tanító Képesítő Bizottság tagjaként is működött. Igaz, hogy csak rövid ideig tanította a község református, evangélikus, katolikus szülők gyermekeit, akik ebben az időszakban mintegy 70-en lehettek. Halbik Gáspárt 1851-ben a pápai bencés gimnáziumba írták be, ahol az első négy osztályt végezte. Ezután Győrben folytatta a 6-7. osztályt, ugyancsak a bencés gimnáziumban. 1857. szeptember 8-án lépett be a bencés rendbe s ekkor vette fel a Ciprián nevet. Ezt az évet novíciusként töltötte Pannonhalmán, itt érettségizett. Utána ugyanitt folytatta a teológiát és 1862. június 10-én ünnepélyes fogadalmat tett a bencés rendnek. Miután az egyházilag törvényes kort elérte és teológiai tanulmányait befejezte 1864. július 31-én szentelték fel áldozópappá. Ezzel egyidőben jogi vizsgát is tett. Augusztus 3-án tartotta meg első szentmiséjét.

Halbik Ciprián további életútja változatos volt. A vizsgák letétele után - 1865-ben - abban a győri gimnáziumban lett tanár, ahol előzőleg diákként tanult, innen Komáromba került igazgatónak, ahol két évet töltött ebben a beosztásban, emellett ellátta a rendházfőnöki tisztelet is. Visszakerült Pannonhalmára, először könyvtáros majd alperjel, majd főapátsági esperes, főiskolai igazgató és főkönyvtáros, három évig perjel, rendi pénztáros.

A kis faluból indult diák 1894-ben jutott el pályája csúcsára.

A tihanyi apát széke 1891. március 13-a óta üres volt, mert az előző apát, Simon Zsigmond súlyos betegségben meghalt. Ezekben az években történt főapát-váltás is: Vaszary Kolos Magyarország hercegprímása lett. Fehér Ipoly, a főapát 1894-ben intézkedett az üresen álló tihanyi apáti tisztség betöltéséről. A rendi szabályok szerint a rend minden tisztségviselőjét megszavaztatták a tisztség betöltéséről. A leadott szavazatokat 1894. március 17-én bontották fel és ekkor kiderült, hogy a legtöbb szavazatot Halbik Ciprián kapta, őrá 101-en szavaztak, míg a következő jelölt 71 szavazatot kapott.

Az itt közölt oklevél másolata szerint: Fehér Hippolyt főapát tanúsítja, hogy Halbik Cipriánt tihanyi apáttá kinevezte, és őt a pannonhalmi Szent Márton székesegyházban 1894. augusztus 26-án apáti áldásban részesítette.

Bármily megtiszteltetés volt Halbik Ciprián részére az apáti kinevezés, nehéz szívvel vett búcsút Pannonhalmától, ahol életének nagy részét eltöltötte s annyi érdemet szerzett. A beiktatási ünnepség fényes esemény volt Tihanyban 1894. szeptember 24-én. A korabeli lapok tudósításai közül idézünk fel néhányat.

A ZALA című lap így ír szeptember 27-én: „A tihanyi apát beiktatása. Balaton-Füred és vidékének közönsége e 24-én ritka és szép ünnepélynek volt tanúja. Halbik Cyprián az új tihanyi apát ezen a napon tartá bevonulását a néhány éven át árván állt monostorba. A fényes menetet Szentmiklóssy Gyula főszolgabíró vezette őt követte egy ötven lovasból álló diszbandérium ezután jött az új apát nagy kísérettel, kit mindenütt lelkes örömmel fogadtak. Az ő monostor új ura tiszteletére két gyönyörű diadalkaput állított, melynek egyikénél Molnár János jegyző a község nevében fogadta a község legújabb polgárát, ki egyszersmind ennek díszét is képezi. A templom előtt felállított diadalkapunál a rend tagjai és egy csoport fehér ruhás leányka fogadta a nagytudományú főpapot. - A szívélyes fogadtatásért meleg szavakban fejezte ki az ünnepelt köszönetét. Közvetlen a bevonulás után Te Deum tartatott, honnét az apát lakásába vonult a tisztelgő küldöttségek fogadtatására. A fogadásokat pedig 60 terítékű bankett követte és ezzel zárult a fényes ünnepély. Hasonló hangnemben írt a ZALAMEGYE is: a lap kiemeli, hogy A beiktatási ünnepélyen részt vett Fehér Ipoly, a pannonhalmi bencés főapát is.

Verses emléksorokkal köszöntötte volt főnökét Horváth Károly, a pannonhalmi kolostor könyvtárának írnoka:

Emléksorok

Nagyságos Főtisztelendő

Halbik Ciprián

Szent Ányos hitvallóról nevezett tihanyi Apát Úr ünnepélyes beiktatása alkalmából (1894. augusztus 26)

[...]

Holnap lesz éltidnek egyik legszebb napja
Szent Benedek derék lelkes munkás papja!
Az Apát-méltóság jelvényeit kapod:
Hadd üljem meg én is lélekedben e napot.
Vedd jókivánatim, hisz egyébjje nincsen

Szerető szívemnek, itt van minden kincsem
Fogadd el ezt - kérlek - őszintén és híven.
Örömmel: érdemlett méltóságod felett
Fájdalommal: hogy én nem mehetek veled!
[...]

A lélek az első, itt kell hát kezdenem
Jókívánságimat hallgasd meg Istenem!
Szent Ányosról vette Apátságod nevé
Nyerd el vele az Ő szent tüzeit s lánghevét!
A pásztorbot lelki hatalmának jele
Magasztos de nehéz feladat jár vele.
[...]

Soká lássson az Úr ősi Szent temploma
Amelyre vésve van majd ezredév nyoma.
Érd meg arany-misédet ott ama Szent hegyen
Öregségid csendes őszi alkony legyen...
Terjedjen hosszúra életed határa
Az Egyház, Haza és híveid javára!
S ha majd az életet leteszed... nem bírod...
Legyen majd Neked is nyugvóhelyed, sírod.
Azon Szent helyen hol nyolcszázados sír áll,
Hol álmát alussza András magyar király

A beiktatási ünnepségek után jöttek a dolgos hét-köznapok. Az apát ideérkezése után azonnal bekapcsolódott a társadalmi életbe, pl. már a következő évben elnöke lett a Fürdőegyesületnek. Az apátság az előző években is támogatta az iskolaépítéseket, s ezt folytatta Ciprián apát úr is. Vezette a Zala és Veszprém megyei gazdaságokat, rendbehozta az apátsági épületeket, nagy gonddal fásította a környéket. Szakszerűen rendszerezte az apátsági könyvtárt, levéltárt. S a századforduló után megkezdődött a tihanyi iskola építése. Elkészíttette az iskola építési tervét, s az ő irányításával végezte az építés felügyeletét László Ágoston, az apátság főépítésze. A kivitelezést Baninszegna Ferenc vállalkozó végezte. Az építési tervek jóváhagyása után 1901. december 11-én bejegyezték az építési naplóba, hogy „A mindenható Istennek nevében az első kapavágás megtéetett”. A munka gyorsan folyt, alig fél évig tartott, mert a napló szerint az építkezést 1902. július 4-én befejezték. A bekerülési költség 16 289 korona volt, mely 983 koronával több lett mint a tervezett. Az iskola építésére és bútorozására az apátság 20 000 koronát adott, melyet a M. Kir. Vallás- és Közoktatási Minisztérium levélben köszönt meg Halbik Ciprián apátnak.

Az új iskolát 1902. szeptember 28-án, számos illusztris vendég jelenlétében ünnepélyesen felavatták. Jelen volt többek közt dr. Huray István kir. ta-

rez az embernek.- Az iskola az a hely, hová az ifjú nemzedék sereglik, hogy hivatásos vezetők ajkáról szívja magába azon elveket, melyek az elmét földerítik, a szívet nemesítik. Az iskola az a hely, hol a fogékony szív és elme nemcsak a földi boldogulásra szükséges elemi ismereteknek birtokába jut, hogy majdan a társadalomnak hasznos tagja legyen, hanem azoknak is melyeket mint kereszténynek tudni és követni köteles, hogy sírontúli boldogságát is biztosítsa.... Egy jó iskolának első és főtárgya a vallás, mivel az iskola és egyház bensőleg függ össze s egymástól oly kevésbé választható el, mint amily kevésbé téphető le az anyai emlékekről a síró csecsemő... Az iskola áldásos hatását elsősorban a tanító közvetíti és biztosítja. Tiszteletre méltó apostoli munkások! Ismeritek hivatástokat, kötelmeiteket. A szülő szeméfnéjét, a haza gyermekeit, az egyház reményét bizza rátok!

S végül így fejezte be avató beszédét: Adja Isten, hogy ez az iskola az áldások házatája legyen, amelyben az ártatlanság és minden erény virága teljes díszben pompázzon és azon élő növények, kik ide ültetnek, fejlődjenek, tenyészzenek és teremjenek jó gyümölcsöt e földi és az örök életre.” Az előbb közölt versben kért kívánság, hogy „érd meg arany-misédet” meghallgatásra talált Istennél, mert

nácsos, dr. Segesdy Ferenc járásbíró, a balatonfüredi „Erzsébet” szeretetház igazgatótanácsának elnöke, Kanovics György, a szeretetház igazgatója, Nánay Sándor, a balatonfüredi felső népiskola igazgatója, Tihany, Balaton-Füred és a szomszéd községek vezetői, lakossága nagy része.

Az ünnepi beszédet Ciprián apát úr mondotta. Beszédéből idézünk néhány gondolatot, melynek mondanivalója ma is aktuális, ma is elfogadható. Eszmefuttatásának kiinduló pontja az iskola: „Mert mi az iskola? Az iskola ismeretek forrása, mely elménk setét ködfátyolát eloszlatja, mert ami a napsugár a szemnek, az a tanítás és ismeret a léleknek. Az iskola kincsesbánya, melynek aranya gazdagokká tesz minket, tekintélyt is kölcsönöz, jólétet is sze-

1924. július 31-én rendtársainak és tisztelőinek nagy számától kísérve valóban megtartotta gyémántmiséjét. Ugyanekkor ünnepelték apáti működésének 30 éves jubileumát. Ekkor már testben legyengülve, de lélekben teljes frissességben fogadta tisztelői jókívánságait. Az ünnepi alkalomból Magyarország kormányzója kinevezte kormányfőtanácsossá. Munkában, alkotásokban gazdag élete 1927. március 28-án ért véget Balatonfüreden a szanatóriumában. Tihanyban, az apátsági templomban temették el.

Szülőfalujában Dákán, halálának 70. évfordulója alkalmából 1997. április 12-én ünnepség keretében emlékeztek meg Halbik Ciprián Gáspárról, aki a községből indult el és lett tihanyi apáttá.